Strategiar for meir berekraftig massehandtering

Forureiningsveka 2024

Astrid Holte, senioringeniør, miljøavdelinga

Statsforvaltaren i Vestland

27.09.2024

Reine massar – kva er det?

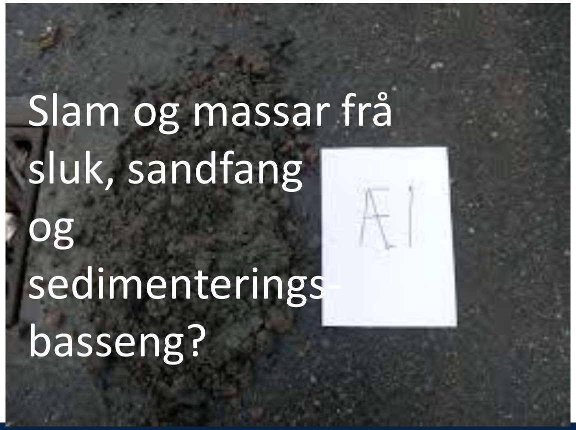

I regulering av tiltak ser vi ofte:

“Her skal ein berre nytte **“reine massar”.**

- lett å misforstå for aktørane
- vanskeleg å følgje opp for kommunen

Foto: Statsforvaltaren I Rogaland

Ikkje bruk uttrykket «reine massar», bruk heller:

«Naturlege jord- og steinmassar som ikkje er forureina over normverdien (jf. forureiningsforskrifta kap 2, vedlegg 1) eller inneheld framande skadelege artar».

Sjå også Miljødirektoratet sin rettleiar M-1243

Vedlegg 1. Normverdier

Stoff	***Normverdier (mg/kg)***
Metaller:	
Arsen	8
Bly (uorganisk)	60
Kadmium	1,5
Kvikksølv	1
Kobber	100
Sink	200
Krom (III)	50 (tot)
Krom (VI)	2
Nikkel	60
Cyanid fri	1
PCB:	
∑7PCB	0,01
Klorerte pesticider:	

Ikkje-forureina jord og stein kan føre til forureining og effekt på naturmiljø, sjå M-1243

- Spreiing av partiklar og organisk stoff, nedslamming
- Endra pH
- Framande organismar
- Skarpe steinpartiklar, nitrogen og plast frå sprengstein
- Naturleg høgt innhald av metall vert tilgjengeleg
- Omfang (t.d. type massar, mengde, tid) og samla belastning
- Tap av habitat for fugl, insekt, moser, lav mm.
- Karbonutslepp ved endringar av myr og våtmark

© Statsforvaltaren i Vestland

Statsforvalteren i Vestland har laga ein strategi for arbeidet med massehandtering

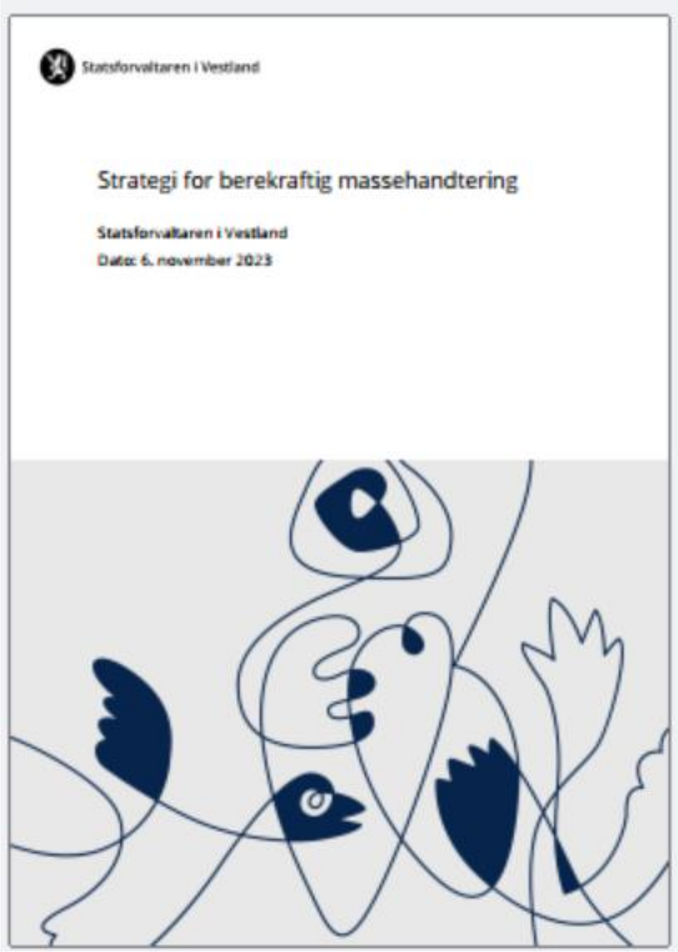

Innhald

Innleiing 3
Målsetjingar og tiltak 7
Regelverk og føringar 10
Handlingsplan og oppdatering 15
Vedlegg 15
Litteratur 19

© Statsforvaltaren i Vestland

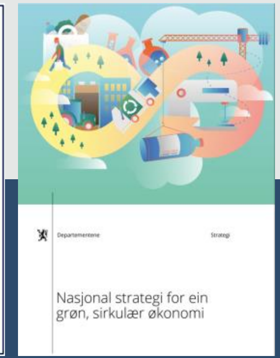

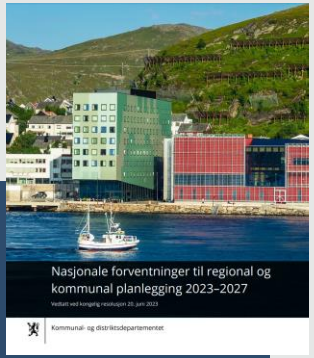

Internasjonale føringar

- FNs berekraftmål 12, 13, 14 og 17
- Avfallsdirektivet

Nasjonale føringar

- **Nasjonale forventingar til regional og kommunal planlegging**
- Statlege planretningliner for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing
- Nasjonal strategi for ein grøn sirkulær økonomi
- Norges miljømål og jordvernmål
- Systematisk folkehelsearbeid og rikspolitiske retningliner for barn og unge
- Ivaretaking av nasjonale og regionale interesser i planprosessar (rundskriv H-2/14 og T-2/16)
- Stortingsmeldingar (klimaplan, natur for livet, nasjonal transportplan, bevaring av viktige område for marin natur, avfall som ressurs m.m.)
- Sektorlovverk som skal sikre tilstrekkeleg omsyn til miljø og samfunn i masseforvaltninga

MILJØSTATUS

Arbeidsinnstruks og tildelingsbrev

- Statsforvaltaren skal rettleie kommunar i å **stille krav om forsvarleg massehandtering i plan**, og sjå til at **gjenvinning av reine stein- og jordmassar er vurdert**.
- Statsforvaltaren skal **bidra til at massehandtering avklarast i regionale og kommunale arealplanar** og rapportere på dette.

Nasjonale forventingar til planar 2023-2027

- Avklare masseforvaltning i regionale og kommunale planar
- Større prosjekt: skal avklare disponering og areal til handtering
- Ombruk og materialgjenvinning skal vurderast
- Tilstrebe massebalanse for å unngå overskotsmassar
- Sjå uttak av nytt byggeråstoff og areal til mellomlagring/ deponering i samanheng

Ressurspyramide for handtering av overskotsmasser av jord og stein som ikkje er forureina

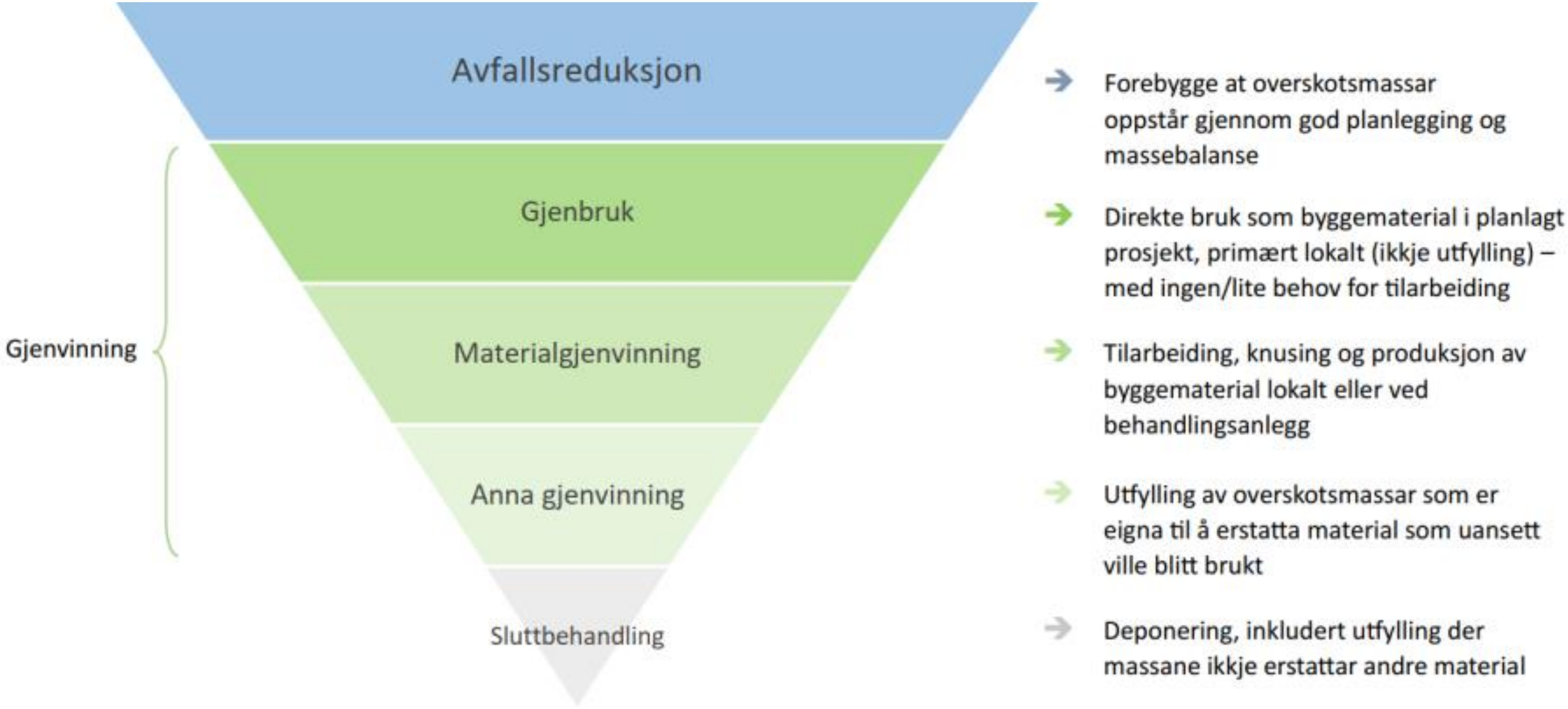

Mål og tiltak, overordna, interne og eksterne

- Massehandtering i tråd med ressurspyramiden
- Vurderingar i plan, tidleg involvering, bruke sjekkliste
- Informasjon og rettleiing
- Regulere nye mottaksanlegg etter forureiningslova
- Kompetanse, ressursar, rutinar/maler, koordinering
- Vurdere seminar og forum, samarbeid
- Jobbe for regional plan

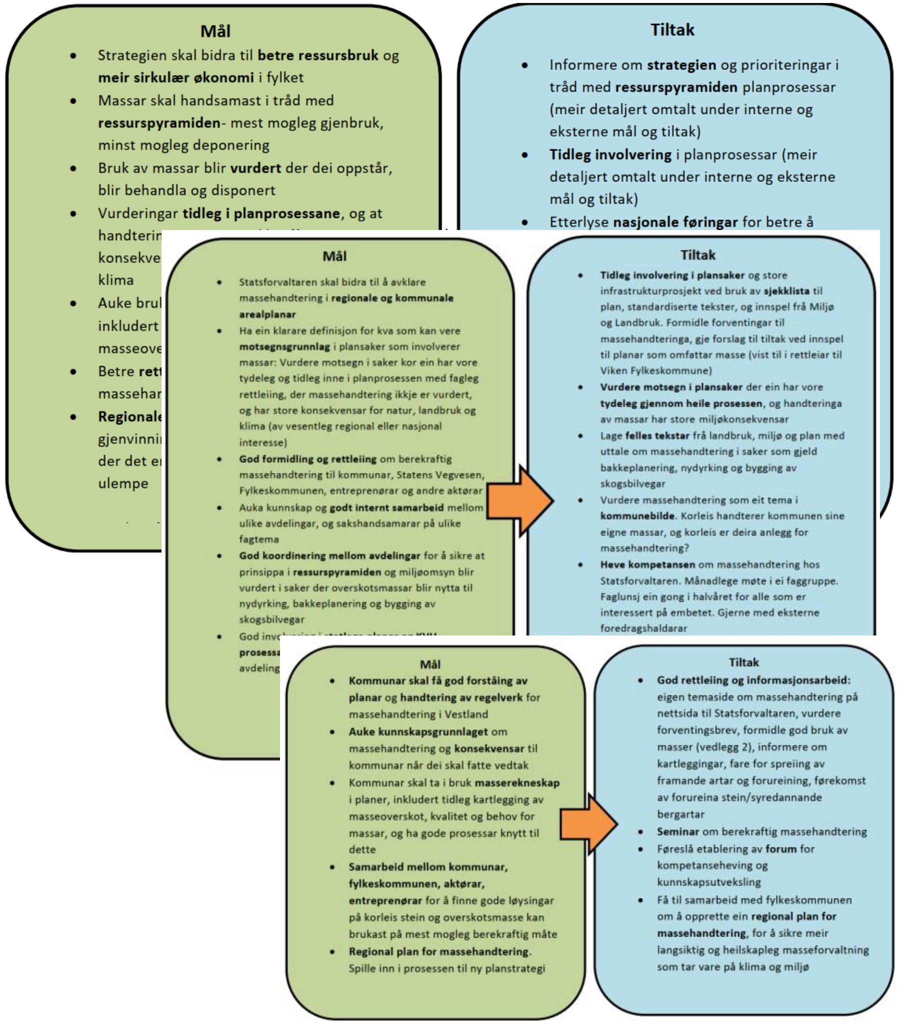

Berekraftig massehandtering i plan

Kommunal planstrategi

Samfunnsdelen av kommuneplanen

Arealdelen av kommuneplanen

Reguleringsplanar

- KVU
- Byggesak / dispensasjonar

Sjekkliste – kva bør vurderast i planarbeidet?

Statsforvaltaren i Vestland

Norsk (nynorsk)

Søk

Statsforvaltaren i | Om oss | Kontakt oss | Fagområde A-Å | Abonner på nyhende

Sjekkliste for berekraftig massehandtering

Denne sjekklista er prosessorientert innan tema for masseforvalting. Du finn tilnærming til korleis vi handterer temaet knytt til aktuell plantype, plannivå og sak under dei ulike kapitla.

Innleiingsvis finn du ei generell oversikt over relevante føringar, lovverk og rettleiingsdokument. Under kvart kapittel finn du konkrete utsjekkingspunkt og kva vi kan formidle til kommunane i ulike saker for å sikre berekraftig massehandtering.

Sjekklista følgjer opp mål og tiltak i strategi for berekraftig massehandtering (2023) (lenke kjem)

Innhald :

Generelt om massehandtering (føringar, mål og lovverk) 2

1. Kommunal planstrategi 8
2. Samfunnsdelen av kommuneplanen (KPS) 9
3. Arealdelen av kommuneplanen (KPA) / kommunedelplan (KDP) 10
4. Reguleringsplan (detaljregulering / områderegulering) 13
5. Endring av reguleringsplan etter «forenkla prosess» 16
6. Dispensasjonar frå arealdelen/reguleringsplan 17

7. Statleg arealplan 18

8. Innhald i massehandteringsplan 20

- Informasjon om korleis Statsforvaltaren arbeider med massehandtering i plansaker
- Omtale av viktige tema som bør vurderast i ulike planprosessar og -nivå
- Sentrale tema er mellom anna:
    - kommuneplan: oversikt og føringar for planarbeid
    - plangrep som gjev mindre massar
    - mengde/kvalitet overskotsmassar
    - disponering i tråd med pyramiden
    - konsekvensar for forureining, naturmangfald, klima

Korleis arbeider kommunen med massehandtering?

Foto:

- Strategi med mål og tiltak?
- Skaffe oversikt
- Massehandtering i planarbeid
- Følge opp ulovlege tiltak
- Andre relevante regelverk
- Samarbeid og dialog med aktørar
- Kompetanse
- Informasjon

Kva er avfall? Sjå M-1243

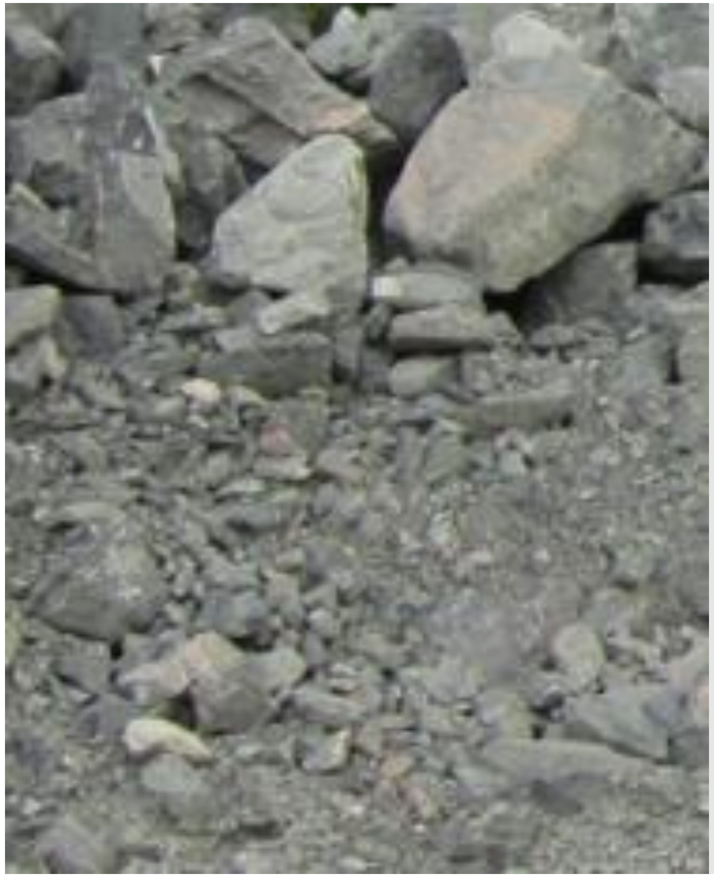

- Stein og jord
  - er både avfall og produkt
  - er både avfall og ressurs
- Når er det avfall?
  - Må vere frigjort frå bakken («lausøyre»)
  - Må vere i overskot og «kassert»
  - Overskotsmassar er normalt næringsavfall
- Når er det eit produkt/byggeråstoff?
  - stein fra pukkverk
  - massane skal nyttast på same lokalitet der dei er gravd opp
  - er sikkert at massane vil utnyttast som byggeråstoff eller fyllmassar i eit anna prosjekt (blir aldri kassert)

Foto:

Kva betyr «gjenvinning»

Forureiningslova
§ 27a:

- «Med gjenvinning menes ethvert tiltak der hovedresultatet er at **avfall kommer til nytte ved å erstatte materialer som ellers ville blitt brukt**, eller at avfall har blitt forberedt til dette»

Korleis vurdere om tiltak er gjenvinning
Rettleiar M-1243

- Er tiltaket er planlagt gjennomført uavhengig av tilgangen på overskotsmassar?
- Står mengden massar i forhold til behovet?
- Har massane eigenskapar som gjer dei eigna til føremålet?

Forureiningslova § 32

Næringsavfall skal som hovudregel leverast til eit lovleg avfallsanlegg eller gjennomgå gjenvinning. Annan disponering krev unntak frå Miljødirektoratet

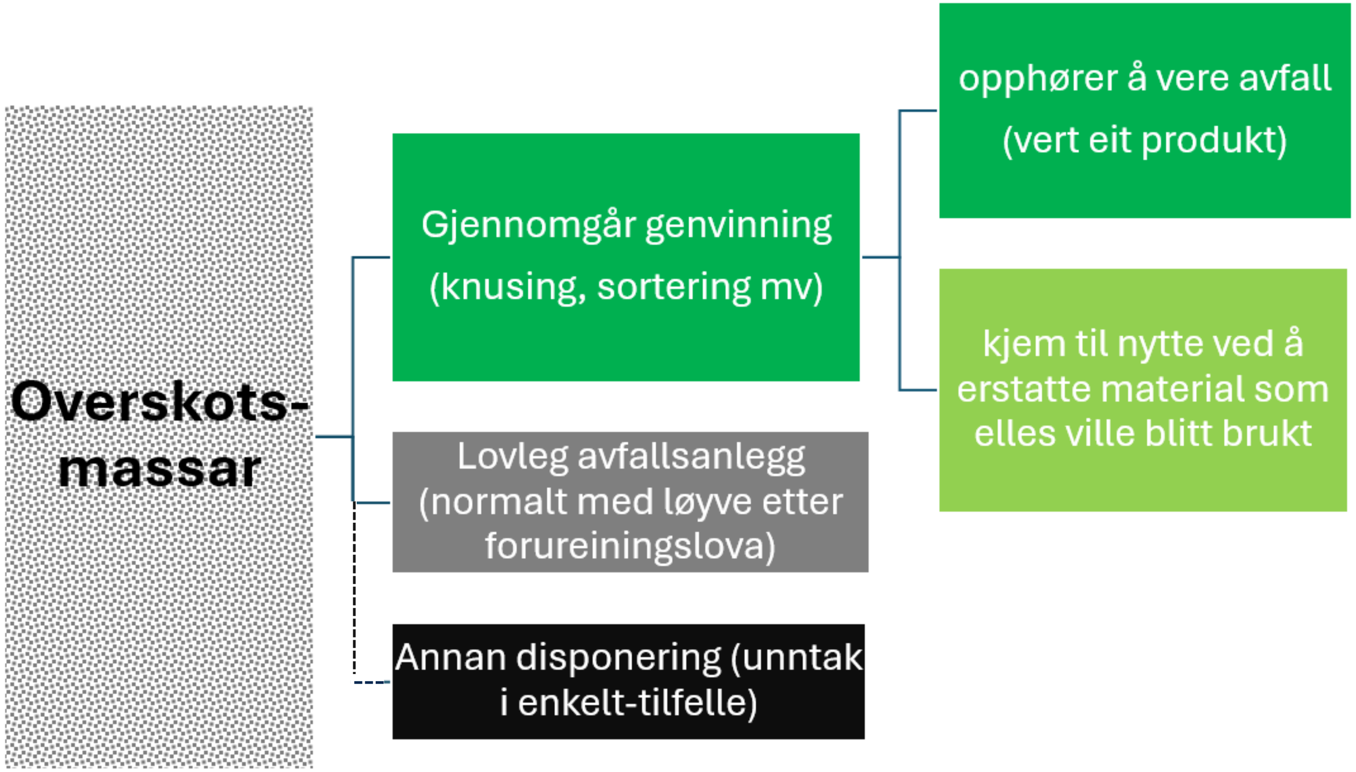

Disponering av overskotsmassar– fleire regelverk

Forureiningslova

- Kan berre gje løyve til avfallsanlegg som er i tråd med plan eller har dispensasjon
- «Forurensnings-spørsmål skal om mulig søkes løst for større områder under ett og på grunnlag av oversiktsplaner og reguleringsplaner»

Plan og bygningslova

- Samordningsplikt – sikre at viktige omsyn etter andre regelverk blir ivaretatt, t.d. forureiningslova

Andre regelverk

- Forskrift om nydyrking
- Forskrift om planeringsfelt
- Forskrift om landbruksveger
- Behovet til landbruket må være førande, ikkje å bli kvitt masser.

© Statsforvaltaren i Vestland

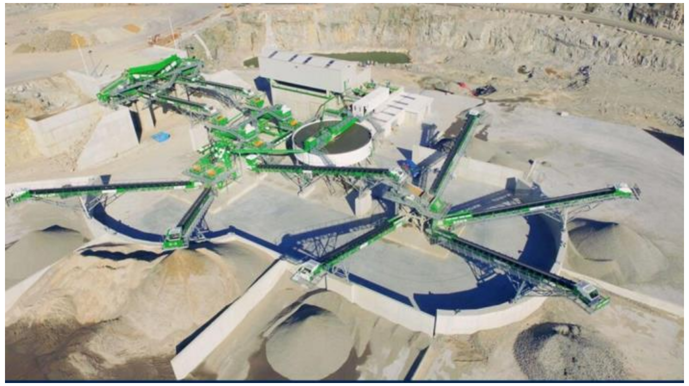

Kva er eit lovleg avfallsanlegg?

- Normalt eit anlegg med løyve etter forureiningslova § 29, jf. § 11
- Anlegg for behandling, lagring, sluttdisponering/deponering
- Anlegg som tar imot overskotsmassar av jord og stein som ikkje er forureina må ha løyve om dei tar imot
    - frå fleire ulike aktørar/prosjekt
    - større mengder
    - over lengre tid
    - fører til fare for forureining eller er skjemmande

Bruk av massar - andre regelverk

- Tilførte massar må erstatte andre material som uansett ville blitt brukt.
- M-2074/2021: «Disse forskriftene er imidlertid tiltenkt tiltak som er nødvendige for driften i jord- og skogbruket, og ikke tiltak som primært settes i gang for å finne bruk for overskuddsmasser fra andre prosjekter.»
  - Forskrift om nydyrking
  - Forskrift om planeringsfelt
  - Forskrift om landbruksveger

Figur: NLR

Oppfølging av ulovlege tiltak

- Kva regelverk skal en bruke?
  - Må vurdere kva som er mest hensiktsmessig
  - Avfallsregleverket gjeld berre for avfall og ikkje for produkt
- Forureiningsregelverket
  - kan følge opp ulovlege avfallsplassar og villfyllingar
  - kan pålegge undersøking for å klarlegge fare for forureining ved ulovleg avfallshandtering

- Miljødirektoratet: Råd til kommunens sakshandsamarar
- Miljødirektoratet: Følge opp forsøpling
- Miljødirektoratet: Kva er forsøpling?

Døme – kva kan vi lære?

- Kartlegging av massekvalitet og mengde nødvendig for å vite kva dei kan brukast til
- Massehandtering må vurderast tidleg
    - alternative løysingar mogleg
    - kan avgjere samfunnsnytte til prosjekt
    - HMS-planen er for seint
- Deponi - kan ikkje vere ei løysing aleine utan tiltak for avfallsreduksjon og gjenvinning. Må ha lengst mogleg levetid, god drift og miljøtiltak.
- Døme på plangrep som gir mindre massar: endre planeringshøgd, betre terrengtilpassing, anna lokalitet, redusere utbygging

- Presise vilkår som kan følgjast opp
- Sjå prosjekt i samanheng - Overskotsmasser frå tunnel i Ulriken brukt til å dekke forureina sjøbotn
- Bakkeplanering, nydyrkin og landbruksvegar – behov for landbruket må vere avklart og førande – vilkår må sikre nytteverdi og unngå utvikling til avfallsdeponi
- Reguleringsplanar oppå gamle utfyllingsområde/deponi– må ha kunnskap om kva som er deponert
- Skogsbilveger –vurdere behov for standard, mengd og kvalitet på massar

Vidare lesing

- Regjeringen.no: Lansering av handlingsplan for sirkulær økonomi
- Regjeringen.no: Handlingsplan for en sirkulær økonomi
- Miljødirektoratet: Rettleiar om disponering av jord og stein som ikkje er forureina
- Miljødirektoratet: Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikkje er forureina
- Akershus fylkeskommune: Masseforvaltning i kommunane
- Bærum kommune: Bærum ressursbank
- Rogaland fylkeskommune: Regionalplan for massehandtering på Jæren 2018-2040
- Sintef: Sirkulær masseforvaltning. Materialstrømsanalyse av overskuddsmasser fra bygg- og anleggsnæringen
- Kortreist stein

Kva skjer?

- Massehandtering er tema på plankonferansen 5-6 november
- Fylkeskommunen arbeider med etablering av forum for massehandtering
- Nasjonal rettleiar om massehandtering er under arbeid (KDD)
- Norsk bergindustri konferanse «Stein i veg» i Bergen i 10-12 februar
- Utvikling av Porfyr.no under arbeid, «Tinder for massar»